

Het Overschotje, Torenstraat 14

door Jan Morren

AN DE TORENSTRAAT IN HET DORP VELSEN staat een huis met de naam Het Overschotje. Maar in geen enkel archiefstuk betreffende dit huis wordt deze naam genoemd. Het verhaal gaat dat die naam in 1954 door het echtpaar Kort aan het huis zou zijn gegeven. In de loop van dit artikel zal ik hier verder op ingaan.

Het is een eenvoudig huis, maar het draagt wel bij aan de historische waarde van het dorp Velsen. Aanvankelijk had het huis geen bijzondere bewoners maar in de 18e eeuw kwam het huis in eigendom van de welgestelden in het dorp Velsen. In de 19e eeuw is het huis meer in eigendom bij de plaatselijke middenstand. Er is dan ook het nodige te vertellen over de geschiedenis van het huis en zijn bewoners.

Een huis in de Kerckbuurt

Van ouds werd het dorp Velsen met het ernaast liggende huidige Velsen-Noord aangeduid als de Kerckbuurt. In het noordelijk deel van het dorp liep de Kerckweg, die nu de Middendorpstraat heet. In het blok tussen de Middendorpstraat, de Torenstraat, de Hoofdbuurtstraat en het Noordzeekanaal stond aanvankelijk in de 17e eeuw alleen het huis dat nu bekend staat als het Huis van de Vroedvrouw. Dit huis kwam in 1624 in bezit van Pauwels Janzoon Suijder. Het perceel in dit blok behoorde geheel bij het Huis van de Vroedvrouw. Hierna konden we in de archieven het spoor van het eigendom een periode niet volgen. Maar in 1683 vinden we ten westen van het Huis van de Vroedvrouw een huis dat in bezit was van het kind van Jan Corneliszoon en Anna Claes.

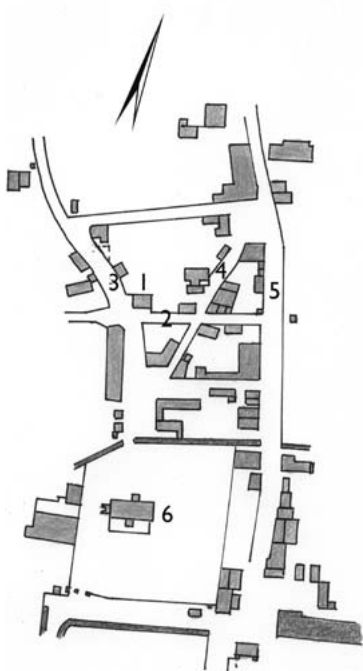
I
De westgevel met de naam Het Overschotje. Op het glas van het zolderraam zijn een gordijntje en een vaas met bloemen geschilderd. Ontleend aan Oosterom Ton van, Oud Velsen 1911-2011.

Na het overlijden van Anna Claes was Jan hertrouwd met Anna Jans. De andere eigenaren waren Paulus Jansen en Pieter Janse. Pieter was een nagelaten zoon van Jan Pauluszoon en Trijtien Ingels. Op basis van het patroniem is het mogelijk dat deze eigenaren nazaten waren van Pauwels Janzoon Suijder. De grond rond het huis van de Vroedvrouw zal na het overlijden van Pauwels Janzoon verdeeld zijn onder zijn erfgenamen.¹ Mogelijk heeft één van deze erfgenamen op het toegedeelde stuk grond dit huis laten bouwen. De voogden van het kind van Jan Corneliszoon en de andere voornoemde eigenaren verkochten het huis in 1683 aan Maritie Willems, de weduwe van Claes Cornelis Doth.

In het westen lag de Buijrwege, de huidige Torenstraat, in het Zuiden lag ook een Buijrweg, de huidige Middendorpstraat, in het noorden de bezittingen van Claes Hartogen en in het oosten de bezittingen van de erfgenamen van Mathijs Barents Barentszoon. Bij de oostelijke bezitting moet het gaan om het huis van de Vroedvrouw dat in 1667 in bezit was Mathijs Bartelmeense. Gaat het hier om twee verschillende personen die Mathijs heten of hebben we te maken met een verschrijving van de naam? Daar in die tijd Mathijs Barents Barentszoon niet werd genoemd als eigenaar van een pand in Velsen, mogen we ervanuit gaan dat het om een verschrijving gaat in de akte uit 1683.

Maritie Willems kreeg het huis in bezit voor 480 gulden. De verkopers waren ook in bezit van een huis met een bakkerij aan de Heerenwech in Santpoort dat zij de zelfde dag verkochten.² Het huis bleef tot 1692 in bezit van de familie Doth. In dit jaar verkochten de voogden over Gebrandt Claasen Doth en Grietie Cornelis het huis aan Heijndrick Jansen Aekersloot voor 355 gulden. In het oosten lagen de bezittingen van Jan Cornelissen van Loo de eigenaar van het veel later zogenaamde huis De Morgenzon en van Bartolomeus. Met de laatste werd bedoeld Meester Bartholomeus van de Berch, de curugijn (dokter) in het dorp Velsen. In het zuiden en westen lagen de beide Buijrwegen. Heijndrick Jansen Aekersloot werd in 1691 vermeld als een welborenman, hij is afkomstig uit een familie die vanuit de Frankische tijd een bevoorrechte positie had ten opzichte van de andere burgers. Een uitgebreide uitleg van het instituut Welborenman wordt gegeven in het boek “Midden-Kennemerland in de Vroege en Hoge Middeleeuwen”³

Hierna was het spoor van het eigendom wederom een periode niet te volgen. Op basis van de omschreven belending van het huis konden we de geschiedenis weer oppakken in 1700. Toen was het huis in bezit van Jan Prins Schoenmacker. In dat jaar verkocht hij het huis aan Gerrit van Aerden voor 240 gulden. In het oosten werd het huis begrensd door het Huis van de Vroedvrouw, toen in bezit van Adolf Meermans, en het huis De Morgenzon van Adriaan van Zijll. In het zuiden en westen lagen de beide Buijrwegen.⁴ Gerrit van Aerden had in het dorp Velsen nog een huis in bezit, staande op de zuidoosthoek van de Heerenwech (nu Meervlietstraat) en de Sint Engelmundusbeek. Gerrit hield het huis niet lang in bezit. In 1702 verkocht hij het huis aan Pieter Joosten van de Steen voor 200 gulden. De verkoopsom was laag omdat in het koopcontract werd vastgelegd dat Pieter Joosten met ingang van mei 1703 dertien gulden per kwartaal moest betalen aan Gerrit van de Aerden zolang hij in leven zou zijn. Mocht Gerrit van der Aerden overlijden dan viel het huis toe aan Pieter Joosten van der Steen. Deze bepaling in het koopcontract kan gezien worden als een soort pensioen voor Gerrit. Gerrit was niet onbemiddeld want in 1705 verstrekte hij een lening van 600 gulden aan Cornelis Jansen Kieck en in 1708 een lening van 250 gulden aan Dirck Jansen. Beide waren bewoners van het dorp Velsen.⁵ Pieter Joosten overleed in of voor 1739. Zijn weduwe Marijtje Janz. Koelman zat schijnbaar slecht bij kas want in 1739 leende zij 225

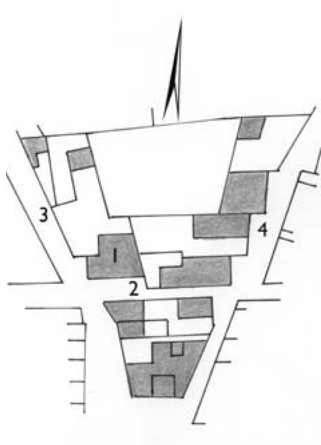

2 Het dorp Velsen in 1760. J. Morren naar de brandweerkkaart uit 1760. 1 Het Overschotje, 2 de Kerkwech, 3 de Buerwech, ook wel genoemd de Agterweg of Rooswijckerwech, 4 het Haerlemmervoetpad, 5 de Heerewech, 6 de kerk.

3 Een deel van het dorp Velsen in 1832. J. Morren naar het kadastrale minuutplan door F.J. Nautz uit 1832. 1 Het Overschotje, 2 de Kerkwech, 3 de Agterweg of Rooswijckerwech, 4 het Haerlemmervoetpad.

4 Een deel van het dorp Velsen in 1867. J. Morren naar een kadastrale wijzigingskaart uit 1867. 1 Het Overschotje, 2 de Kerkwech, 3 de Agterweg of Rooswijckerwech, 4 het Haerlemmervoetpad.

gulden van juffrouw Jacomina Buijs. Hierbij diende haar huis in de Kerckbuurt als onder pand. Toen werd de weg ten westen van het huis niet meer de Buijrweg genoemd maar de Achterweg ook wel geschreven als Agterweg.

In of vóór 1742 kwam de weduwe te overlijden. Als sekwester over de nagelaten boedel van de weduwe verkocht Abraham van Kalker, schout en secretaris van Velsen, het huis aan zijn familieleden, Jacobus en Dirk Kalker. De verkoopsom was 400 gulden en het huis werd toen voor een gedeelte verhuurd aan Christiaan de Vos voor 40 gulden per jaar. In het koopcontract werd vastgelegd dat de huurder er mocht blijven wonen tot mei 1743.⁶ Jacobus van Kalker was op een zeker moment ook schout en secretaris van Velsen. Hij was welgesteld en verstrekte leningen aan personen in Velsen. Hieronder Hendrik Maas uit Santpoort die bij hem in 1754 een lening sloot van 350 gulden. Ook Pieter van Eeken, schepen en garenbleker op de blekerij Gaarenvreugd aan de Jan Gijsenvaart in Santpoort, leende 2300 gulden bij Jacob met een rente van 3 gulden en 3 stuivers per geleende 100 gulden. Als laatste Leendert Nelissen die woonde in Shooter Vlieland, een deel van het huidige Schoten. Hij leende 1000 gulden waarop een rente rustte van 3,5 %. Jacobus was getrouwd met vrouw Adriana van den Bergh. Na het overlijden van Jacob hertrouwde zij met de weledelgestrenghe heer Johan Arnold Bloys van Treslong. Hij was luitenant kolonel en kapitein ter zee in dienst van de Verenigde Nederlanden. De andere eigenaar, Dirk van Kalker was ontvanger van de verpondingen in Velsen, een onroerend goedbelasting uit die tijd. Adriana had het bezit van het huis als erfgename van Jacob meegenomen in haar huwelijk.

In 1783 verkocht het echtpaar het huis aan monsieur Jacob Rijke, president schepen van Velsen. Hij betaalde voor het huis 900 gulden. Het huis werd toen in twee gedeelten bewoond en Dirk van Kalker was geen mede-eigenaar meer.⁷ Jacob Rijke was metselaarsbaas in het dorp Velsen. Hij hield het maar kort in bezit. In 1784 verkocht hij het huis voor 900 gulden aan Pieter Lubeling in Velsen wonende. In de 18e eeuw steeg de verkoopsom van het huis. Dit is niet toe te schrijven aan een verbetering of verbouwing van het huis omdat dat niet werd vermeld in het verpondingregister uit de 18e eeuw. We mogen ervanuit gaan dat het huis bij de eerste bouw al opgetrokken was uit steen en dat de waardevermeerdering is toe te schrijven aan de stijging van de economische waarde.⁸

Het huis in bezit van de diaconie en de middenstand in Velsen

Pieter Lubeling was timmerman in het dorp Velsen. In 1821 werd hij getroffen door het overlijden van zijn echtgenote Anna Jacobs. Zij werd 78 jaar oud. Het huis het Overschotje staat in 1832 kadastraal bekend onder sectie H perceel nummer 204, huis en werf. Pieter liet het huis voor 1832 aan de oostzijde vergroten. Nog altijd is te zien dat het huis aan de oostkant uitbreiding heeft ondergaan omdat de oorspronkelijke oostmuur nog altijd het dakvlak onderbreekt. De vergroting is te zien door afbeelding 2 en 3 te vergelijken. Pieter overleed in 1833 op 80-jarige leeftijd. De diaconie liet het huis in 1875 opsplitsen in twee gedeelten, wat er op wijst dat het verhuurd of ter beschikking werd gesteld aan bejaarden of alleenstaande armen. De naam van de Gereformeerde gemeente wijzigde in die tijd naar Noordduitsch Hervormde gemeente te Velsen. In 1889 werd de kadastrale registratie van de twee gedeelten gewijzigd van perceel 1850 en 1851 tot het perceelnummer 2646. De reden van deze wijziging is niet bekend.⁹ De diaconie hield het huis in bezit tot 1905. In dat jaar verkochten zij het huis aan Daniel Jan Heck, vleeshouwer in Velsen. De verkoopsom bedroeg 2690 gulden. Het verkochte werd omschreven als twee woningen onder één dak met schuur, bergplaats, erven en grond.

⁶ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 974 fo. 73r en inv. nr. 969 fo. 107v.

⁷ NHA. ORA. Velsen, inv. nr. 972 fo. 36v en inv. nr. 975vfo. 64r.

⁸ NHA. Ambachtsbestuur van Velsen, inv. nr. 112 t/m 119.

⁹ NHA. Kadaster Velsen, art. 55 reeks 1 en 2, art. 84, 123 en 2246.

Daniel Jan woonde op de hoek van de Hoofdbuurtstraat en de Noorderdorpstraat. Daar had hij ook zijn vleeshouwers- of slagersbedrijf. Dit bedrijf had hij in 1902 overgenomen van zijn vader Johannes Martinus Heck voor 14.000 gulden. Dit geheel bestond uit een woon- en winkelhuis, schuurtje, tuin, erf, en vier woonhuizen met schuurtje en erf. Ook is hij in 1901 in bezit gekomen van een woonhuis met schuur aan de oostkant van het dorp Velsen.¹⁰ Daniel Jan was in 1893 getrouwd met Maria Elisabeth Brakel, zij kregen een dochter Maria Elisabeth in 1894. De broer van Daniel Jan, Frans Johannes, heeft van 1900 tot 1902 meegewerkt in de vleeshouwerij en woonde bij hem in. Ook heeft een knecht, Albertus Ipenburg, van 1893 tot 1898 meegewerkt in de zaak en bij hem ingewoond. In 1902 heeft enkele maanden de slagersknecht Simon Kalf bij hem gewerkt en ingewoond. Van 1876 tot met 1893 was Margaretha Bijmd bij hem in dienst als inwonende dienstbode. Ook heeft het gezin door de tijd heen verschillende kostgangers gehad.¹¹ Daniel Jan liet het dubbele huis ombouwen tot woning en winkelhuis. In 1908 stopte Daniel Jan met de vleeshouwerij en verkocht al zijn bezit aan de Noorderdorpstraat en op de hoek van de Hoofdbuurtstraat. In 1905 had hij al het huis ten oosten van het dorp verkocht. Hij verhuisde naar Haarlem.

In 1913 verkocht hij het Overschotje aan Christoffel Jacob en Willem van Heijst voor 3200 gulden. Het werd toen omschreven als een winkelhuis en een woonhuis met schuurtjes, erven en grond. Volgens de transportakte had de in Haarlem wonende Daniel Jan Heck geen beroep meer, hij was toen 45 jaar oud. Mogelijk heeft Daniel Jan van Heck zijn bedrijf beëindigd wegens ziekte, want hij overleed in 1918 op 51-jarige leeftijd. Zij weduwe overleed in 1945 op 74-jarige leeftijd te Haarlem.¹²

Christoffel Jacob en Willem van Heijst waren beide metselaar en aannemer in Velsen. In 1925 kochten zij een werkplaats met erf en grond achter Het Overschotje, geadresseerd Kerkweg 16, sectie H perceel nr. 2649. De werkplaats werd in gebruik genomen als bergplaats. In 1926 volgde de aankoop van nog een stuk grond achter het Overschotje, sectie H perceel nummer 2648. Zij hadden dit stuk grond eerst in erfpacht van de diaconie van de Nederduitse Hervormde gemeente in Velsen. Op het perceel hadden zij een pakhuis laten bouwen. Zij zullen de werkplaats en het pakhuis gebruikt hebben voor hun metselbedrijf. Het pakhuis op perceel 2648 lieten zij vergroten. In 1933 moesten zij overgaan tot de deling

¹⁰ NHA. Hyp. 4 deel nr. 8104 akte 25, deel nr. 8117 akte 85 en deel nr. 8182 akte 33.

NHA. Kadaster Velsen, art. 2246.

¹¹ NHA. Persoon en gezinskaarten Velsen. Website Wie was Wie.

¹² NHA. Hyp. 4, deel nr. 8321 akte 13. NHA. Kadaster Velsen art. 2246. Website Wie was Wie.

5 De slagerij van Daniël Jan Heck in 1920 aan het zogenaamde pleintje van Bresser.

Foto Noord-Hollands Archief, de beeldbank, KNA001001930.

6 Willem Jacobus van den Raadt had ook een pand in gebruik aan de Torenstraat, naast het toenmalige raadhuis.

Foto Noord-Hollands archief, de beeldbank, KNA001012472.

7 Een deel van het dorp Velsen in de tijd dat de familie van Heijst het Overschotje in bezit had. Perceel 2646 het oostelijk deel van het overschotje. Perceel 2647 het westelijk deel van het Overschotje met erf en bergplaats. Perceel 2648 pakhuis met erf. Perceel 2649 werkplaats met erf. J. Morren, naar een kadastrale wijzigingskaart uit 1889.

8 Een advertentie uit de IJmuiden Courant van 8 april 1950, waarin de gezamenlijke brandstoffenhandelaren de levering van brandstof aanbieden met een betalingsregeling.

van hun bezit wegens schuld. De waarde van twee woonhuisjes met schuren, bergplaats en de grond waar het pakhuis op stond werden getaxeerd op 3700 gulden. Het bezit was belast met een schuld wegens een lening van 1950 gulden bij Johanna Martina Heck, wonende in Haarlem. Het is niet duidelijk of er tussen Johanna Martina en de vorige eigenaar Daniel Jan Heck een relatie was. Er bleef na de aflossing van deze schuld 1750 gulden over, waarvan de twee schuldenaars ieder recht hadden op de helft. Aan Willem van Heijst werden alle voornoemde onroerende goederen toebedeeld voor de som van 3700 gulden met de verplichting om de schuld te voldoen en aan Christoffel Jacob uit te keren het bedrag van 875 gulden. Voor Willem bleef een aandeel over van 975 gulden. Willem was nu enig eigenaar geworden.¹³ Hij verkocht het gehele bezit in 1935 aan Wilhelmus Jacobus van den Raadt, een brandstoffenhandelaar die woonde in Santpoort. Aanvankelijk was hij machinebankwerker wonende in Bloemendaal. Hij had een goed florerend bedrijf opgebouwd, wat is af te leiden uit zijn bezit. In totaal had hij in Velsen 26 percelen in bezit, bebouwd en onbebouwd. Hij was in 1919 getrouwd met Cornelia Wilhelmina Jansen Hendriks. Zij hadden een dochter Cornelia Petronella geboren in 1920 en een zoon Paulus geboren in 1925. Hij was in 1919 in Velsen komen wonen en daar meerdere malen verhuisd. Hij heeft achtereenvolgens gewoond op Tuinderstraat 71 en Eikenstraat 45 te IJmuiden, Rijksstraatweg 26, Middendorpstraat 1 in het dorp Velsen, Smidt van Gelderstraat 21 in Velsen-Noord en Kerkweg 11 in het dorp Velsen. In 1922 verhuisde hij naar Hillegom om in 1924 weer terug te keren naar Velsen.¹⁴ In 1945 verkocht hij een groot deel van zijn bezit in het dorp Velsen aan Hendrikus Johannes Cornelis van Geel voor 14.000 gulden, met uitzondering van het Overschotje. Hendrikus Johannes Cornelis was ook een brandstoffenhandelaar.¹⁵

In 1950 woonde Willem Jacobus van den Raadt aan de Hoofdstraat 232 in Santpoort. Uit het totaal van adressen kan opgemaakt worden dat hij zelf niet in het Overschotje woonde maar dit verhuurde. In dit jaar verkocht hij het Overschotje aan Abraham Bungener, een leraar die woonde in Leusden. Het huis bestond toen nog steeds uit twee woningen, geadresseerd Middendorpstraat 10 en Kerkweg 14. De Middendorpstraat is de voormalige Kerkweg en de huidige Torenstraat had toen ook de naam Kerkweg. Bij de verkoop

¹³ NHA. Hyp. 4, deel nr. 8654 akte 145, deel nr. 8671 akte 191 en deel nr. 8920 akte 96.

NHA. Kadaster Velsen, art. 145, 3148 en 3958.

¹⁴ NHA. Hyp. 4, deel nr. 8971 akte 65. NHA. Persoon en gezinskaarten Velsen.

¹⁵ NHA. Hyp. 4, deel nr. 9263 akte 27. NHA. Persoon en gezinskaarten Velsen.

waren drie woonhuizen in het dorp Velsen en zeven woonhuizen in Spaarndam begrepen. Voor het geheel betaalde Abraham Bungerner 15.000 gulden. Abraham was gehuwd met Grietje de Heij. Verder bezat Abraham nog drie huizen aan de Hagelingerweg in Santpoort. Voor 1958 verhuisde hij naar Nunen. In dit jaar verkocht hij het oostelijk gedeelte van het Overschotje met twee andere huizen in het dorp aan de gemeente Velsen voor 8500 gulden.¹⁶ Dit deel van het huis was toen geadresseerd Middendorpstraat 10. Het echtpaar Kruiswijk heeft het huis bewoond rond 1957. Een andere bewoonster die genoemd werd was Marietje Duinenvelt. Daarna verhuurde de gemeente het oostelijk deel van het huis aan Cornelis of Cor Molenaar die werkte bij de Plantsoenendienst in Velsen. Cor was een eenvoudige ziel, maar had een brede belangstelling. Regelmatig maakte hij reizen waarin hij zijn kennis van bezochte gebieden vergrootte. In de tijd dat Cor hier woonde is in opdracht van de gemeente Velsen één van de cellen in het er naast staande cachot bij het oostelijk deel getrokken. Aanvankelijk moest de cel een badkamer worden maar het werd uiteindelijk een wc. Helaas is hiermee het gemeentelijk monument het cachot verminkt. Cor overleed in 1993.

Hierna werd het oostelijk deel verhuurd aan Cees J. van der Veen die het onderverhuurde aan Els Heesius. Na het opzeggen van de huur door Cees, ging Els in overleg met de gemeente Velsen. Dit overleg leidde ertoe dat Els het oostelijke gedeelte kocht. In de laatste jaren was het oostelijk deel in gebruik als atelier, daarna kwam het leeg te staan. Els verkocht het oostelijk deel in 2007 aan de huidige eigenaar die het westelijk deel toen al in bezit had.

In de tijd dat Abraham Bungerner het westelijk deel in bezit had werd dit verhuurd aan Agje en Bregje Offermans. Beide waren koster in de Engelmunduskerk. Het erf bij het westelijk deel van het huis hield Abraham in bezit tot 1972, toen verkocht hij dit aan de gemeente Velsen.¹⁷ In 1954 verkocht Abraham het westelijk deel van het huis, toen nog geadresseerd aan de Middendorpstraat, aan Marten Douma. De nieuwe eigenaar was aannemer en woonde aan de Breesaapstraat 60 in IJmuiden. Het gedeelte van het huis was voor hem een handelsobject want in het jaar van aankoop verkocht hij dit deel al door aan Klaas Kort. Klaas Kort was getrouwd met Jantina Bonnes. Zij voeren op een binnenschip dat zij verkochten, daarna hebben zij het huis aanzienlijk opgeknapt. Het westelijk deel van het huis kreeg in die tijd als adres Torenstraat 14 en werd beschouwd als een zelfstandig huis. Het verhaal gaat dat zij aan het huis de naam “Het Overschotje” hebben gegeven omdat

9
Het Overschotje in 1966.
Foto Noord-Hollands Archief, de
Beeldbank, KNA001002147.

10
Klaas Kort en Jantina Bonnes.
Ontleend aan Oosterom Ton van,
Oud Velsen 1911-2011.

11
Jantina Bonnes met haar scootmobiel.
Ontleend aan Oosterom Ton van,
Oud Velsen 1911-2011.

¹⁶ NHA. Hyp. 4, deel nr. 9392 akte 98.
NHA. Kadaster Velsen, art. 7189 en 9250.

¹⁷ NHA. Kadaster Velsen, art. 7189.
IJmuider Courant 22-2-1957.
Informatie van mevrouw Guurtje Boender, Velsen-Noord.
Ontleend aan Oosterom Ton van, *Oud Velsen 1911-2011*, HG MK 2012, blz. 121.
Informatie van Siebe Rolle, Velsen-Zuid.

12
De restauratie van het oostelijk deel.
Rechts het cachot, achter de WC
aangebracht.

13
De restauratie van het oostelijk deel.
Duidelijk is de lichte en goedkope
dakconstructie te zien waarin
sparrenstammen zijn aangebracht.

14
De WC in een cel van het cachot, de
celdeur is bewaard gebleven. Deze
foto en de overige foto's waarbij
geen bron is vermeld zijn beschikbaar
gesteld door de bewoners van het
Overschotje.

zij de aankoop van het huis betaald hebben met het geld dat overbleef bij de verkoop van het schip. Het echtpaar had drie kinderen: Burgt, geboren in 1921, Pieter in 1923 en Grietje Annachina in 1933. Jantina was een kordaat persoon en een doorzetster. Zij was afkomstig uit een schippersfamilie en had zichzelf lezen en schrijven geleerd. Als schippersvrouw kon zij alles regelen wat nodig was voor het bestaan in de binnenvaart. Zelf metselde zij in de tuin achter het Overschotje een tuinameublement, ook werd het huis door haar geschilderd. Ze was creatief, deed aan handwerken en schilderde. Op het glas van het zolderraam schilderde zij een gordijntje en een vaas of pot met bloemen. Ze had een scootmobiel waarmee zij door het dorp scheurde. Klaas had aanvankelijk gevaren op de Oostzee waar hij een keer door de Russen was gearresteerd. Hij had een lading ijzer aan boord dat zijn kompas ontregeld had en waardoor hij op een plek was gekomen waar hij niet mocht zijn. Later voer hij met een eigen schip op de binnenvaart. Klaas werd met het klimmen der jaren slechtiend en later blind. Maar in de periode dat hij slechtiend was kon hij nog wel goed tuinieren. Dit bracht hij onder andere tot uiting in de achtertuin. In 1971 werd het huis op de Rijks Monumentenlijst geplaatst.

Na het overlijden van Klaas ging het huis in erve over naar zijn zoon Pieter terwijl zijn weduwe Jantina het vruchtgebruik hield. Pieter woonde in Amsterdam en was chauffeur en expediteur, woonde aan de Bos en Lommerweg 84 II. Later is Jantina verhuisd naar Schagerbrug waar zij ging inwonen bij haar dochter en daar overleed zij in 1996.¹⁸ Piet verkocht het huis in 1995 aan de huidige eigenaar die zoals eerder vermeld in 2007 het oostelijk deel ook in bezit kreeg. Na de aankoop in 1995 werd het huis grondig gerestaureerd en na de aankoop van het oostelijk deel werd ook dit deel grondig gerestaureerd.

Bij de restauratie van het westelijk deel werd er in de achter-uitbouw onder de vloer een waterkelder gevonden. Door het aanbrengen van een glazen plaat en verlichting kan nu in de waterkelder gekeken worden. De indeling van het huis werd aangepast maar door het respecteren van oude interieuronderdelen behield het huis van binnen een sfeervol historisch karakter. De naam het Overschotje verdween van de westgevel en werd ingehakt in een hardstenen stoepplaat bij de voordeur aan de Torenstraat.¹⁹ Dankzij de restauratie is het huis weer een bezienswaardigheid in het dorp Velsen.

¹⁸ NHA. Kadaster Velsen, art. 9702, 10052 en 15728.
IJmuider Courant 22-2-1957 en 29-9-1960.
Oosterom Ton van, *Oud Velsen 1911-2011*, HG MK 2012, blz. 116-119.

¹⁹ Informatie van de bewoners van het Overschotje.
Bouwhistorische verkenning met waardebeoordeling van Torenstraat 14 en Middendorpstraat 10 te Velsen-Zuid, 2008. Beschikbaar gesteld door bewoners van het Overschotje.

Bouwkundige beschrijving

Het oudste deel van het huis, Torenstraat 14

Zoals in het begin van het artikel is aangehaald is het huis bekend uit 1683. Het huis was gebouwd in een rechthoekige vorm. We mogen ervan uitgaan dat het huis Torenstraat 14 vanaf het begin opgetrokken was van steen. Houten huizen werden vanaf het midden van de 17e eeuw praktisch niet meer gebouwd. In het huis werd bij de bouw een gewelfkelder aangebracht met daarboven een opkamer. Deze kelder en de opkamer zijn nog steeds aanwezig. In de kelder waren stenen banken aangebracht voor het opslaan van voedsel. Deze stenen banken zijn bij de laatste restauratie verlaagd om de opslagruimte in hoogte te vergroten. In de opkamer bevond zich een bedstede die bij de laatste restauratie is verwijderd. Zowel de opkamer als de kelder zijn bereikbaar vanuit het woongedeelte van Torenstraat nummer 14. De toegang naar de kelder bestaat uit een laag dubbel klapdeurtje.

In het woongedeelte waar vroeger de bedstede was, zijn de balken tegen het plafond en het houten plafond zichtbaar gebleven. In combinatie met de gekozen kleur geeft het geheel een sfeervol woongedeelte. In het woongedeelte waar de bedstede was is een trap aangebracht van veel jongere datum.

In de meest westelijke plafondbalk zijn op een kortere afstand in de zijde die naar de oostmuur is gekeerd rechthoekige gaten aangebracht. Deze gaten maakten deel uit van een pen-gat verbinding voor twee balkjes tussen de balk en de oostmuur waarin zij dragend waren aangebracht. Deze balkjes zijn de ondersteuning geweest voor een stenen rookkast die zich bevond op de bovenverdieping. In het verleden zal hier bedrijfsmatig vis of vlees gerookt zijn. Het dorp Velsen lag in vroeger tijd vlak bij de oever van het Wijkmeer. Dat hier paling werd gevangen blijkt uit het feit dat bij archeologisch onderzoek bij de

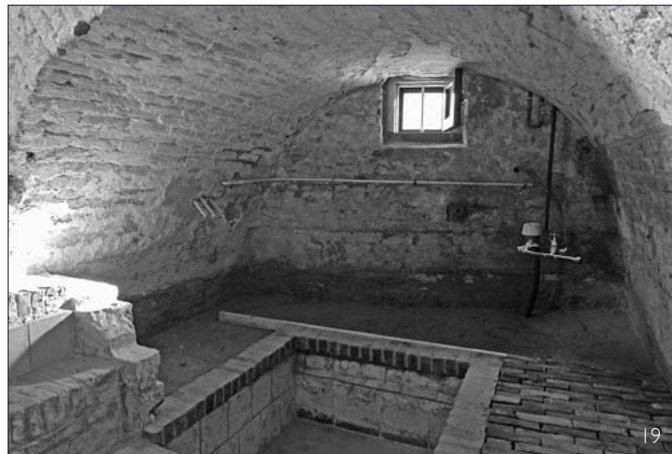
15
De westgevel van het Overschotje.
Foto J. Morren 2015.

16
De zuidgevel van het Overschotje.
Foto J. Morren 2015.

17
De toegang naar de kelder.

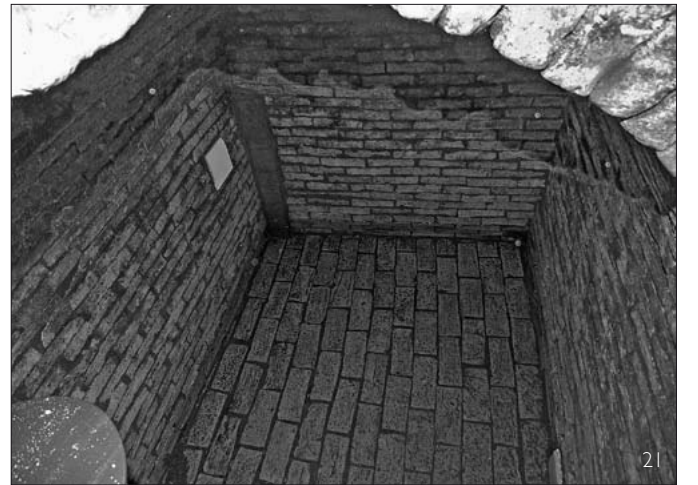
18
De toegangstrap naar de kelder.

19
De kelder waar wordt gewerkt aan
het verlagen van de stenen banken.

20
De zuidgevel tijdens de restauratie.
Tussen de twee vensters is in het
metselwerk duidelijk een van de
naden te zien van de dichtgemetselde
deuropening.

21
De waterkelder: Foto J. Morren, 2016.

Engelmunduskerk in het dorp een palingsteek is gevonden. Dit is een ingenieus apparaat om paling te vangen. Daniel Jan Heck, de vleeshouwer, kan van de rookkast gebruik gemaakt hebben omdat hij het huis na 1905 liet ombouwen tot winkelhuis voor zijn slagerij.

De achteruitbouw van Torenstraat 14

In de achteruitbouw van Torenstraat 14 was de keuken gesitueerd. Deze achteruitbouw wordt op de brandweerkart uit 1760 niet weergegeven, maar het is de vraag of deze weergave juist is. In het verpondingsregister van Velsen waarin van af 1732 alle verbouwingen of nieuwbouw werd vermeld is geen vermelding te vinden dat het huis verbouwd is. Mogelijk is de uitbreiding toe te schrijven aan Pieter Joosten van der Steen die het huis in 1703, dus voor 1732 in bezit kreeg. Kort hierna kan de uitbreiding plaatsgevonden hebben. Toen het huis in 1742 verkocht werd aan Abraham van Kalker werd het huis in twee gedeelten bewoond. Deze tweedeling is dus toe te schrijven aan Pieter Joosten van der Steen. Dit zou gedurende een groot gedeelte in de 18e eeuw zo blijven. Bij de restauratie in 1994 werd het stucwerk op de zuidgevel verwijderd waarbij bleek dat tussen de twee vensters een tweede deur was aangebracht die later is dichtgemetseld. Mogelijk is bij de opdeling van het huis een van de gedeelten te klein geweest en heeft Pieter Joosten de achteruitbouw aangebracht.

Onder de vloer van de keuken is een waterkelder aangebracht. Deze is opgemetseld met gele ijsselsteentjes. Het metselwerk is strak uitgevoerd en de metsellagen bestaan alleen uit strekken. Een datering voor de bouw van de kelder is moeilijk te geven. Daar de kelder vlak onder de achtergevel ligt is het graven van een bouwgat voor de kelder een groot risico voor de stabiliteit van de achtergevel. Het is dus te verwachten dat de kelder gebouwd is voor dat het huis aan de achterzijde is uitgebreid. De grootte van de waterkelder kan een aanwijzing zijn dat hierin een hoeveelheid water opgeslagen kon worden, bijvoorbeeld voor bedrijfsmatig gebruik.

Ter hoogte van de waterkelder was in de achtergevel van de uitbouw een smal raamkozijn aangebracht dat in latere tijd weer is dichtgezet met stenen. Dit kozijn was na de bouw van de achteruitbouw aangebracht, mogelijk in de tijd dat de familie van Heijst het huis in bezit had. Via dit kozijn waarin mogelijk een luik aanwezig was konden zij dan rechtstreeks water uit de waterkelder halen voor het maken van stuc- en kalkmortel. De familie van Heijst zal de inpandige waterkelder niet hebben laten bouwen, voor hen was het handiger geweest om een waterkelder buiten het huis aan te brengen.

De ramen in de zuidgevel zijn in 1994 vervangen. Bij het verwijderen van de oude raamkozijnen moesten de neuzen van de kozijnen uitgehakt worden en bij de plaatsing moest het metselwerk weer aangevuld worden. Ook boven en naast de kozijnen is het metselwerk gerepareerd. De nieuwe kozijnen zijn gemaakt naar het model van de oorspronkelijke

kozijnen. Maar in de oude kozijnen was de roedeverdeling verwijderd. Het model van de raamkozijnen dateert uit de periode van ca. 1780 tot in de eerste helft van de 19e eeuw. Dit houdt in dat ook de oude kozijnen aangebracht zijn ter vervanging van de raamkozijnen uit de bouwtijd van het huis. De kozijnen zijn gelijk aan het kozijn in de oostelijke uitbreiding van het huis uit het begin van de 19e eeuw. Dit houdt in dat de raamkozijnen in de zuidgevel van Torenstraat 14 aangebracht zijn in het begin van de 19e eeuw. De beide vensters waren voorzien van raamluiken, deze zijn na de restauratie niet teruggeplaatst.

In de westgevel zijn alle raamkozijnen en het deurkozijn vernieuwd. Linksonder in de gevel is een klein kelderraampje aangebracht. Links naast de voordeur is een rechthoekig 6-ruits schuifraam aangebracht. In de topgevel is een rechthoekig raamkozijn aangebracht met een 6-ruits draairaam. De vensters in de zuidgevel waren in het verleden voorzien van raamluiken. De luikduimen waarop de luiken draaide, waren voor de restauratie nog aanwezig.

De oostelijke uitbreiding, Middendorpstraat 10

In de kadastrale leggers van Velsen werd kort na 1832 gemeld dat er bebouwing plaatsvond en er een vrijdom op het huis rustte. Dit laatste hield in dat er geen onroerendgoedbelasting betaald werd wegens verbouwing of uitbreiding van het huis. Het huis was toen in bezit van Pieter Lubeling, timmerman in Velsen. Hij heeft toen het oostelijk deel van het huis gebouwd dat bestaat uit een voorhuis met achteruitbouw. Hierbij werd de oostgevel van Torenstraat 14 de scheidingsmuur tussen de twee bouwdelen. De oostgevel steekt door het dakvlak van de beide bouwdelen heen. Op de zolder van het oostelijk deel zijn nog altijd het metselwerk en de muurankers in de oostmuur van Torenstraat 14 te zien. Nadat Pieter Lubeling het huis had verkocht aan de Diaconie der Gereformeerde gemeente werd het huis opgesplitst in een oostelijk en westelijk deel.

De houten vloer in het woongedeelte lag op balken die in het zand waren neergelegd. Dit voorkwam dat deze balken ingehakt moesten worden in de bestaande oost muur van het westelijk deel. Dat scheelde in de bouwkosten.

De vloer van het keukengedeelte bestond uit een vloer van ongeglazuurde plavuizen. Deze waren direct op het zand gelegd. Over deze vloer was later een houten vloer gelegd die de optrekkende koude van de plavuizenvloer moest verminderen.

Het woongedeelte wordt gescheiden van de keuken door een lichte scheidingwand van houten verticaal aangebrachte kraalschroten. Hierin is op wat hoger niveau een opening aangebracht waardoor via een steektrap de zolderverdieping bereikt kan worden. Kraaldelen zijn vanaf het einde van de 19e eeuw tot begin 20e eeuw in gebruik gekomen, de wand zal uit deze tijd dateren.

Tegen de fundatie van de muur tussen Middendorpstraat 10 en Torenstraat 14 is onder de vloer een klein keldertje aangebracht met daarin een stenen bank voor de opslag van voed-

22
De rookkast op de zolderverdieping.

23
Het deurtje in de achtergevel boven de waterkelder.

24
De kleine kelder in het oostelijk deel met de stenen bank.
Foto J. Morren, 2016.

25
De kraalschot wand in het oostelijk deel met de deuropening en de trap naar de zolderverdieping.
Foto J. Morren 2016.

sel. Het keldertje is bereikbaar door een luik in de vloer. Dit keldertje zal uit de bouwtijd van het oostelijk deel dateren.

Op het oostelijk deel is een tentdak aangebracht met aansluitend het dak van de achteruitbouw. Een dergelijk dak verminderde de bouwkosten aanzienlijk ten opzichte van een zadeldak. De dakconstructie bestond voor een deel uit sparrenstammen. Ook dit was goedkoper dan het gebruik van balken. Ter hoogte van de knik in het dak tussen het voor- en achterdeel wordt het dak gedragen door een zware balk die is ingebracht in de oostgevel van Torenstraat 14. Hieruit wordt duidelijk dat tussen de voorzijde en achterzijde ter hoogte van de kink in het dak van oudsher geen dragende muur was aangebracht. Men kon voor de scheiding van het woongedeelte met keuken een lichte houten wand aanbrengen. Ook dit scheelde in de bouwkosten.

Op de kleine zolder bevond zich een bedstee. De achtermuur is een halfsteensmuur. Er wordt aangenomen dat deze muur in de 20e eeuw is aanbracht ter vervanging van de oorspronkelijke muur.²⁰

Uit de totale opzet van het oostelijk deel is duidelijk op te maken dat dit zo goedkoop mogelijk gebouwd moest worden. De opdrachtgever Pieter Lubeling zal als timmerman zelf het timmerwerk gedaan hebben. Schijnbaar beschikte hij over een krappe beurs of had hij een andere reden voor de goedkope uitvoering.

J. Morren

*Met dank aan:
Siebe Rolle, Velsen-Zuid.
De huidige bewoners van het Overschotje.*

Gebruikte afkortingen:

Hyp. 4: Hypotheken 4 kantoor Haarlem.
NHA: Noord-Hollands Archief, Haarlem.
ORA: Oud rechtelijk archief Velsen.

²⁰ Informatie van de bewoners van het Overschotje. Bouwhistorische verkenning met waardebeoordeling van Torenstraat 14 en Middendorpstraat 10 te Velsen-Zuid, 2008. Beschikbaar gesteld door de bewoners van het Overschotje. Steehouwer Koos J. Drs., Bouwgeschiedenis van monumenten, Stichting Open Monumentendag, Amsterdam 1992. Knook H.C. Ir., *Bouwhistorisch Onderzoek I*, TU Delft, 1992. Haslinghuis E.J. en Janse H, *Bouwkundige termen*. Leiden 2001.